

॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥ अथर्षेणेति ॥ ११२ ॥ ११३ ॥ ११४ ॥ ११५ ॥ ११६ ॥ ११७ ॥ ११८ ॥ ११९ ॥ १२० ॥ आर्षेति आत्मवृद्धिः क्षत्रुक्षयः स्वमित्रस्य वृद्धिः

घातयित्वा वयस्यांश्च भ्रातृनथ पितृस्तथा ॥ पुत्रान्यौत्रांस्तथा चान्यांस्ततो सिनिधनंगतः ॥ २५ ॥ तवापराधादस्माभिर्भ्रातरस्ते निपातिताः ॥ निहता ज्ञातयश्चापि दिष्टं मन्येदुरत्ययं ॥ २६ ॥ आत्मानं शोचनीयस्ते श्लाघ्यो मृत्युस्तवानघ ॥ वयमेवाधुना शोच्याः सर्वा वस्था सुकौरव ॥ २७ ॥ कृपणं वर्तयिष्यामस्ते ह्रीना बंधुभिः प्रियैः ॥ भ्रातृणां चैव पुत्राणां तथा वै शोकविह्वलाः ॥ २८ ॥ कथं द्रक्ष्यामि विधवा वधूः शोकपरिप्लुताः ॥ त्वमेकः सुस्थितो राजन् स्वर्गं ते निलयो ध्रुवः ॥ २९ ॥ वयं नरकसंज्ञं वैदुःखं प्राप्स्यामदारुणं ॥ सुषाश्च प्रसुषाश्चैव धृतराष्ट्रस्य विह्वलाः ॥ गर्हयिष्यन्ति नूनं विधवाः शोककर्षिताः ॥ ३० ॥ संजय उवाच ॥ एवमुक्त्वा सुदुःखार्तो निशश्वास स पार्थिवः ॥ विललाप चिरं चापि धर्मपुत्रो युधिष्ठिरः ॥ ३१ ॥ इति श्रीमहाभारतेशल्यपर्वान्तर्गतगदापर्वणि युधिष्ठिरविलापे एकोनषष्टितमोऽध्यायः ॥ ५९ ॥ ॥ ६० ॥ धृतराष्ट्र उवाच ॥ अधर्मेण हतं दृष्ट्वा राजानं माधवोत्तमः ॥ किमब्रवीत्तदा सूतबलदेवो महाबलः ॥ १ ॥ गदायुद्धविशेषज्ञो गदायुद्धविशारदः ॥ कृतवान् रौहिणेयो यत्तन्ममाचक्ष्व संजय ॥ २ ॥ संजय उवाच ॥ शिरस्यभिहतं दृष्ट्वा भीमसेनेन ते सुतं ॥ रामः प्रहरतां श्रेष्ठश्रुको धवलवद्वली ॥ ३ ॥ ततो मध्ये नरैर्द्राणामूर्ध्वबाहुर्हलायुधः ॥ कुर्वन्नार्तस्वरं घोरं धिग्भिभीमेत्युवाच ह ॥ ४ ॥ अहो धिग्यदधो नाभेः प्रहतं धर्मविग्रहे ॥ नैतदृष्टं गदायुद्धे कृतवान्यद्दुःकोदरः ॥ ५ ॥ अधो नाभ्यां न हंत व्यमितिशास्त्रस्य निश्चयः ॥ अयं त्वशास्त्रविन्मूढः स्वच्छं दासं प्रवर्तते ॥ ६ ॥ तस्य तत्तद्गुणस्य रोषः समभवन्महान् ॥ ततो राजानमालोक्य रोषसंरक्तलोचनः ॥ ७ ॥ बलदेवो महाराज ततो वचनमब्रवीत् ॥ न चैष पतितः कृष्णकेवलं मत्समोऽसमः ॥ ८ ॥ आश्रितस्य तु दौर्बल्यादाश्रयः परिभत्स्यते ॥ ततो लांगलमुद्यम्य भीममभ्यद्रवद्वली ॥ ९ ॥ तस्योर्ध्वबाहोः सदृशं रूपमासीन् महात्मनः ॥ बहुधातुविचित्रस्य श्वेतस्येव महागिरेः ॥ १० ॥ तमुत्पतंतं जग्राह केशवो विनयान्वितः ॥ बाहुभ्यां पीनवृत्ताभ्यां प्रयत्नाद्बलवद्वली ॥ ११ ॥ सितासितौ यदुवरौ शुशुभाते धिकं तदा ॥ न भोगतौ यथाराजं श्रृंगं द्रसूर्यौ दिनक्षये ॥ १२ ॥ उवाच चैनं संरब्धं शमयन्निव केशवः ॥ आत्मवृद्धिर्मित्रवृद्धिर्मित्रमित्रोदयस्तथा ॥ १३ ॥ विपरीतं द्विषत्स्वेतत्पट्टिधा वृद्धिरात्मनः ॥ आत्मन्यपि च मित्रे च विपरीतं यदा भवेत् ॥ १४ ॥ तदा विद्यान्मनो ग्लानिमाशुशांतिकरो भवेत् ॥ अस्माकं सहजं मित्रं पांडवाः शुद्धपौरुषाः ॥ १५ ॥

शत्रुमित्रस्य क्षयः स्वमित्रमित्रस्य वृद्धिः शत्रुमित्रमित्रस्य क्षयः एवं पट्टिधा आत्मनो वृद्धिः ॥ १३ ॥ विपरीतं आत्मक्षयशत्रुवृद्ध्यादिकं इदमेव पट्टकं ॥ १४ ॥ प्रकृते मित्रवृद्धिरेवात्मवृद्धिरित्याह अस्माकमिति १५